

vodé. „Greif nur hinein ins volle Menschenleben“ in našel boš vse, česar potrebuješ, lahko boš izrazil vse, kar misliš in čutiš, in vse bo dobro in lepo, ker odsev večno lepe in dobre prirode. Tako je nastala naturalistična struja, ki si je postavila za načelo: „Opisuj prirodo tako, kakršna je!“

Toda, kmalu se je moralo pokazati, da je to načelo nemogoče in absurdno.

Ne morem opisovati prirode take, kakršna je v resnici, ampak kvečemu le tako, kakor se meni vidi, da je, ali kakor jaz hočem, da bi bila.

Svet je jako širok, zemlja je obširna in življenje je obsežno in mnogovrstno. Ako je na vrtu tisoč cvetov in odtrgam enega, je to že delovanje mojega

kar imenujem potem „miza“. Mize same ne vidim, ampak imam samo vtisk belega, pločastega, trdega, visokega, širokega itd., in potem šele pridem s pomočjo filozofije do zaključka, da je to, kar leži pod temi vtisi, nekaj, kar morem pred drugimi ljudmi zaznamovati z zvokom „miza“.

Naj se umetnik še tako trudi, da bi opisoval prirodo tako kot je, vendar se mu to nikdar ne more posrečiti. Priroda je nekaj skritega in skrivnostnega, čemur se s svojimi čutili niti približati ne moremo. S čutili sprejemamo od zunanosti samo nekaj vtiskov, toda ona nam niti ne povedo, če je zunaj nas kaj, kar odgovarja tem vtiskom. Do spoznanja prirode pridemo — vsaj deloma — šele z delovanjem razuma, torej z delovanjem človeške duše. Pri vsem tem pa še nikdar ne pridemo do natančnega spoznanja prirode, ne moremo nikdar potegniti meje med subjektivnim in objektivnim, koliko je v našem spoznavanju od zunaj in koliko je nastalo ali se izpremenilo pod vplivom duše.

Kako naj torej opisujem in rišem samo to, kar je zunaj mene v prirodi, ako tega niti ne vidim, ne čutim, se mu z vsem naporom svojih sil niti za potezo ne morem približati.

Toda, ako bi tudi prirodo s svojimi čutili spoznaval tako kakor je, je vendar ne bi mogel nikdar opisovati tako kakor je.

— Priroda je obširna, široka in globoka, sredstva človeška pa jako, jako omejena. Torej ne morem opisovati nikdar cele prirode, ampak vedno samo majhen njen odlomek, in še tega ne vsestransko, ampak samo od ene, jako omejene strani. Od moje volje, torej od delovanja moje duše, je odvisno, kateri košček prostrane božje prirode si izberem in od katere strani ga pričnem opisovati. In ta moj opis, naj bi bil tudi najnatančnejši, ne bo nikdar predstavljal prirode tako, kakršna je, ampak vedno le to, kar jaz hočem in kar sem si jaz izvolil. In če bi združil vse te fragmente in bi jih pokazal kakšnemu bitju, ki bi ravnokar stopilo s katere zvezde, ne bo si nikdar moglo ustvariti iz njih pojma, kakšna je naša zemlja.

Vzamem samo en zglede:

MOST NAD „ŠUMOM“ V VINTGARJU

„jaz“, moje duše, da sem si izbral ta cvet in ne drugega. Torej že nisem objektivni. In ako vtrgam tako na vrtu nekaj cvetov, povežem v šopek in podarim tebi, ne bo ta šopek nikakor več objektivna podoba vrta, ampak mojih subjektivnih čuvstev in ljubezni do teh cvetov bolj kot do onih. Pisatelj torej že pri izbiri tvarine ne more biti popolnoma objektivni.

Ko si je pa izbral svoj predmet, ga spet ne more opisovati tako kakršen je, predvsem že radi tega ne, ker ga takega kot je, ne vidi in ne občuti. Če vidim pred samo mizo, ne vidim mize take kakor je. Jaz imam sabo celo vrsto čutnih vtiskov, s katerimi operira potem dalje moj razum, doker ne pride do spoznanja, da mora pod temi vtiski biti nekaj,